

Javisst, herr minister!

Utbildningsdepartementet har inbjudit SSF och hundratals andra organisationer att inkomma med synpunkter på regeringens forsknings- och innovationspolitik. Regeringen anser att en tydlig inriktning mot excellens krävs för att svensk forskning ska vara konkurrenskraftig och kunna svara mot samhällets utmaningar. Javisst, säger SSF.

Här sammanfattas SSFs inspel till nästa Fol-proposition:

Svensk forskningsfinansiering i form av basanslag och rådsmedel till universitet och högskolor har trots stora ekonomiska satsningar inte uppnått målen vad gäller kvalitet eller spets i en internationell jämförelse. I någon mån kompenseras bristerna med privat forskningsfinansiering där olika stiftelser verkar upplyftande och förnyande på systemet, inte minst vad gäller excellens och att identifiera verkligt strategiska områden samt för samverkan mellan sektorer. Men, där svensk forskning rör sig framåt rör sig konkurrentländerna nu ännu fortare. Vidare saknas det riktade forskningsinsatser från statliga aktörer mot svenska styrkeområden. Internationella företag väljer i minskande omfattning Sverige för sin FoU-verksamhet på grund av kompetensbrist. Svenska företag har det dessutom svårt att rekrytera och behålla internationell spetskompetens. Därför pekar SSF på nödvändigheten av mera genomgripande reformer än i tidigare propositioner:

1. Omfördela en väsentligt större andel basanslag efter prestation, avseende vetenskaplig excellens, utbildningsresultat och samverkan med det omgivande samhället för nyttiggörande.
2. Omvandla inte rådsanslag till basanslag utan behåll dess nuvarande kvot.
3. Ge lärosätena institutionell autonomi.
4. Tag bort det nyligen införda villkoret om värdegrund i högskolelagen. Detta då 'akademisk frihet' inte bör begränsas av 'respekt' för hur forskningsresultat kan tänkas uppfattas av en möjligt lättkränkt föränderlig omgivning. I regeringsformen är dessutom "respekten för alla människors lika värde och [för] den enskilda människans frihet och värdighet" kristallklar.
5. Renodla rollerna för högskola och universitet.
6. Verka för mer profilering och konsolidering av lärosätena.
7. Inför en fyrklöver av forskningsmyndigheter för Grundforskning, Strategisk Forskning, Innovation och Infrastruktur.

8. Genomför förslagen i Internationaliseringsutredningen, SOU 2018:3.
9. Genomför förslagen ur Innovationsstödsutredningen, SOU 2012:41, avseende 2% av rådsbidrag till nyttiggörandeinsats – SSF har praktiserat detta med framgång.
10. Verka för att flera oberoende forskningsstiftelser inrättas i Sverige samtidigt som bl.a. SSF, KKS, Mistra och STINT återkapitaliseras.
11. Premiera teknikvetenskaplig forskning, vilken har minskat betydligt i Sverige under det senaste decenniet, fast det är den som skapar själva möjligheterna till att hållbart lösa samhällsutmaningarna.

Observera att jag inte primärt efterlyser mera medel till forskning. I alla fall inte före det omfattande reformer av systemet för forskning och högre utbildning sjösatts. Mera pengar in i det nuvarande systemet har ju under ett par decennier visat sig skala upp problemen då lärosätena dels blivit fler och dels ökat – inte prioriterat – sin verksamhet. När reformerna blivit verklighet är jag åter en vän av att höja de statliga investeringarna. Varför inte höja från dagens 0,8 procent av BNP till 1 procent fram till 2028 och 1,2 procent till 2032, vilket överbryggat två forskningspropositioner?! Det skulle sända en positiv signal till näringslivet för var deras forsknings- och utvecklingsverksamhet (FoU) ska placeras. Jag noterar respektfullt att industrin lägger mer än dubbelt så mycket på FoU än vad staten gör.

Lars Hultman, 14 november 2023